

KARAR İNCELEMESİ

ANAYASA MAHKEMESİ'NİN ANAYASA'NIN 48. MADDESİNDEKİ «SOSYAL GÜVENLİK HAKKI» ÜSTÜNE BİR KARARININ ÇÖZÜMLENMESİ

As. Dr. Mehmet AKAD

Anayasa Mahkemesi, E: 72/1, K: 72/20, 27.4.1972 tarihli bir kararıyla Anayasa'nın 48. maddesinde düzenlenen «Sosyal Güvenlik Hakkı» na ilginç bir çözüm getiriyor (1). Bu maddenin «sosyal devlet ilkesinin uygulanmasına ilişkin önemli kurallardan biri» (2) olduğunu söyleyen Anayasa Mahkemesi'nin bu kararının önce ayrıntılı bir açıklamasını yapacağım, sonra da kendi görüşümü getireceğim.

I — Davanın Konusu :

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 18. maddesinin ikinci fıkrasını Anayasa'nın 48. maddesine aykırı gören Zonguldak 3. İş Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur.

(1) Bk. AMKD., sy: 10, s. 331, Kararı aynen değil, özetleyerek aktaracağım. Böylece gereksiz tekrarlardan kaçınmış ve metne belli ölçüde canlılık getirmiş olacağım kanısındayım.

(2) Anayasa Mahkemesinin bu kararı için Bk., E: 71/19, K. 71/61, AMKD., sy: 9, s. 564.

Dava konusu olay :

Davacı, 1.3.1955 tarihine kadar E.K.İ. Kurumunda yeraltı kömür ocaklarında çalıştığını ve bu günden sonra ocak dışında bir göreve geçtiğini, 2.8.1966 gününde E.K.İ. Hastanesinde yapılan muayenesi sonunda meslek hastalığına yakalandığının anlaşıldığını, sigorta yardımlarından yararlanmak üzere başvurduğunda kendisine, ocak dışında çalışmaya başladığı günden beri 5 yıl geçmiş olması nedeniyle 506 sayılı Yasa'nın 18. md. uyarınca yararlanma olanağı bulunmadığı karşılığı verildiğini, oysa sözü edilen maddenin olayda uygulanma olanağı olmadığını ileri sürerek malüllük aylığı bağlanmasını ve birikmiş aylıklarının ödenmesini dâva etmiş, mahkemece dâvayı çözmek için 506 sayılı Sigortalar Kanununun 18/2 ci maddesinin olayda uygulanması gerektiği kabul edilmiş, fakat bu maddenin de Anayasa'nın 48. maddesine aykırı olduğu görüşüne varılarak Anayasa'nın 151. maddesine göre Anayasa Mahkemesine başvurulmasına ve duruşmanın başka güne bırakılmasına karar verilmiştir.

Mahkemenin Anayasa'ya aykırılık gerekçesi özeti :

1.3.1965 de yürürlüğe giren 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 18. maddesinin ikinci fıkrasında; sigortalı işçinin meslek hastalığına neden olabilecek işten eylemli olarak ayrılmasıyla meslek hastalığının çıkması arasında tüzükte belirtilen süreden daha uzun bir sürenin geçmemesi halinde kendisine sosyal yardımlardan yararlanabilmesi olanağı öngörülmüştür. 506 sayılı Yasa ile yürürlükten kaldırılan 4772 sayılı İş Kazaları ile Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Yasası'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasında; meslek hastalığını oluşturacak işten ayrıldıktan sonra bir yıl içinde meydana çıkacak meslek hastalıkları için sigorta geliri bağlanacağı hükme bağlanmış iken, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasası'nın 18. maddesinde bu sürenin tüzükle belirtilmesi öngörülmüş, fakat bu tüzük şimdiye dek çıkarılmamış olduğundan aynı Yasa'nın geçici 15. maddesine dayanılarak Çalışma Bakanlığınca düzenlenen genelge işleme esas tutulmuştur. 22/2/1965 günlü, 892 sayılı «Sosyal Sigortalar Sağlık İşlemleri Genelgesi»nin 61. maddesinin dördüncü kısmında ise, dâvacının hastalığına ilişkin raporlara uygun olarak pnömokonyozlarda slikoz için sorumluluk süresi 5 yıl olarak kabul edilmiştir. Yani sözü ge-

çen meslek hastalığını oluşturacak işten ayrıldıktan sonra 5 yıl içinde hastalık meydana çıkarsa, işçi için sigorta yardımı sözkonusu olabilecektir. Bu süre geçtikten sonra meydana çıkacak meslek hastalıkları için sigorta yardımı yapılmayacaktır.

Oysa Anayasa'nın 48. maddesine göre; herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilâtı kurmak ve kurdurmak Devlete düşen ödevlerdendir. Bu tür meslek hastalıklarının dosyadaki sağlık kurulu raporunda da belirtildiği üzere 5-10-15 yıl sonra meydana çıkabileceği kabul edilmesine göre, yardım sorumlunu tüzükte saptanan bir süre ile sınırlamak Anayasa'nın 48. maddesiyle bağdaşmaz. Bu madde doğrultusunda çıkarılan yasa, tüzük ve yönetmeliklerin, ulaşılmak istenen amâcın eksiksiz gerçekleşmesini sağladığı da ileri sürülemez. Her ne kadar Anayasa'nın 53. maddesinde Devletin İktisadî ve sosyal amaçlara ulaşma ödevlerinin malî kaynakların yeterliliği ölçüsüyle birlikte düşünülmesi öngörülmüş ise de, olayda bu maddenin uygulama olanağı yoktur. Çünkü burada sorum Sosyal Sigortalar Kurumuna düşmektedir ve bu Kurum, yüklenilen rizikoların ağırlık derecesine göre pirim tutarlarında değişiklik yapabilecek ve yüklendiği sorumu karşılayabilecektir. Bundan başka hastalığın 5 yıl geçtikten sonra meydana çıkmasında işçiye yüklenecek herhangi bir kusur da düşünülemez.

Ekonomik yönden güçsüz olan işçinin her zaman işveren hakkında dâva açıp tazminat isteyebilmesi beklenemez. İşçiye böyle bir yüküm yüklemek, sigortalı işçinin güvenceyle bağlandığı Sosyal Sigortalar Kurumunun niteliği ile de bağdaştırılamaz. İşçiye, meslek hastalıkları için bir güvence kaynağı olarak ortaya çıkan Sosyal Sigortalar Kurumunun sorumlunu bir süre ile sınırlamak Anayasa'nın 48. maddesinin salt ve açık hükmüne aykırıdır.

Yasa Metinleri :

A — 17.7.1964 günlü, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumunun 18. maddesi (Beşinci Tertip Düstur - Cilt. 3/2 - sayfa 2833 ve 2834 deki metne göre) :

Madde 18 : — Meslek Hastalığı halinde, bu Kanunda yazılı

yardımlardan yararlanmak için, sigortalının çalıştığı işde meslek hastalığına tutulduğunun hekim raporu ile tesbit edilmesi gereklidir.

Meslek hastalığı, sigortalı olarak çalıştığı ve böyle hastalığa sebep olacak işten ayrıldıktan sonra meydana çıkmış ise, sigortalının bu Kanunla sağlanan yardımlardan yararlanabilmesi için eski işinden fiilen ayrılmasıyla hastalığın meydana çıkması arasında bu hastalık için tüzükte belirtilen süreden daha uzun bir zamanın geçmemiş olması şarttır.

B — Anayasa'nın 48. maddesi :

Madde 48 — Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilâtı kurmak ve kurdurmak Devletin ödevlerindedir.

Anayasa Mahkemesi'nin İlk İncelemesi :

(...) Yapılan ilk incelemede, önce itiraz konusu kuralın mahkemenin bakmakta olduğu dâvada uygulama durumunda bulunup bulunmadığı, başka deyimle mahkemenin Anayasa'nın değişik 151. maddesi uyarınca itiraz yoluna başvurmaya yetkili olup olmadığı üzerinde durulmuştur.

Mahkemenin Anayasa'ya aykırılığını ileri sürdüğü ve iptalini istediği 506 sayılı Kanununun 18. maddesinin ikinci fıkrası kuralına göre meslek hastalığı, sigortalı böyle bir hastalığa sebep olacak işten ayrıldıktan sonra meydana çıkmışsa, yardımlardan yararlanabilmek için ilgilinin eski işinden fiilen ayrılmasıyla hastalığının meydana çıkması arasında bu hastalık için tüzükte belirtilen süreden daha uzun bir zamanın geçmemiş olması gerekir. Dâvada, davalı sürenin dolmuş olduğunu ileri sürmüş, dâvacı aksi iddiada bulunmuştur. Şu durum karşısında mahkeme işi önce bu iddialar yönünden incelemek zorundadır ve böylece itiraz konusu hükmü bakmakta olduğu davada uygulamış olacaktır.

Bu sonuca göre, dosyanın eksikliği de bulunmadığından, Anayasa'nın değişik 151. ve 22.4.1962 günlü, 44 sayılı Kanununun 27. maddelerine uygunluğu görülen işin esasının incelenmesine Muhtetin Taylan ve Kâni Vrana'nın mahkeme itiraz konusu kuralı

uygulama durumunda bulunmadığı için başvurmanın yetki yönünden reddi gerektiği yolundaki ve Muhittin Gürün'ün gerekçedeki karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile 3.2.1972 gününde karar verilmiştir.

Esasın İncelenmesi :

Dâvanın esasına ilişkin rapor, mahkemenin gerekçeli kararı, iptali istenen 506 sayılı Yasa'nın 18. maddesi, Anayasa'nın 48. maddesi ve bunlarla ilgili yasama belgeleri, konu ile ilgili öteki metinler okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 18. maddesinin itiraz konusu ikinci fıkrasındaki meslek hastalığına tutulan bir işçinin sigorta yardımlarından yararlanabilmesi için tüzükte belirlenecek sürelerin dolmamış olması öngörülmüştür. Bu süre işçinin meslek hastalığına neden olabilecek işinden eylemli olarak ayrılmasıyla hastalığın meydana çıkması arasındaki zamanı kapsamaktadır ve ilgili belgede her meslek hastalığı ayrı ayrı tablolarında açıklanmaktadır. Anayasa'ya uygunluk denetiminin sağlam bir sonuca ulaşabilmesi için herşeyden önce bu sürenin hukuksal niteliği araştırılmak gerekir.

Anayasa'nın 48. maddesinde: (Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilâtı kurmak ve kurdurmak Devletin ödevlerindedir.) denilmektedir. Çalışma koşulları yönünden her meslekin ayrı özellikleri vardır. Çeşitli mesleklerin, sağlık bakımından insanlar üzerinde zamanla yaptığı olumsuz etkiler meslek hastalıklarını doğurmaktadır. İşte Anayasa'nın 48. maddesinde sözü edilen sosyal güvenlik hakkı, kişinin sağlık yönünden uğradığı bu kayıpların karşılanmasını da içeren bir haktır. 506 sayılı Yasa, sosyal güvenlik hakkını, sigortalı çalışanlar bakımından türlü yönleriyle düzenlemiştir. Yasa bir meslek hastalığına tutulan kişiye yapılacak yardımın tutarını ve biçimini göstermiştir. Yasaca düzenlenen bir hakkın hangi hallerde artık ileri sürülemediğini yine Yasa'nın belirlemesi asıldır. Çünkü sosyal güvenlik hakkı anayasal bir haktır. Bu haktan ne zaman yararlanılamıyacağı, başka bir deyimle *hakkın sınırlanması*, Anayasa'nın 11. maddesinde açıklanan koşullar çerçevesinde, ancak yasa ile düzenlenebilir. **Sınırlama:** ülke ve millet bütünlüğünün, Cumhuriyetin, millî gü-

venliğin korunması amacını gütmeli, kamu düzeni, kamu yararı, genel sağlık, genel ahlâk ilkelerinin gereği olmalı veya Anayasa'da açıklanan öteki nedenlere dayanmalıdır. Ancak sınırlama yapılırken asla hakkın özüne dokunulmamalıdır.

506 sayılı Yasa'nın 18. maddesi bu açıdan incelenecek olursa, madde hükmünün sosyal güvenlik hakkını belirli bir süre sonra tamamen düşüren veya onu zamanaşımına uğratan ve böylece kişiyi sosyal güvenlik ve yardım haklarından yoksun bırakan bir nitelik taşımadığı görülür. Çünkü 506 sayılı Yasa'nın 18. maddesinde sözü edilen süre ne hak düşürücü bir süredir, ne de zamanaşım süresidir. Bu sadece meslek hastalığının meydana çıkması için tıp bilimi uyarınca saptanan en yüksek süredir; meslek hastalığı ile işçinin daha önce çalıştığı işyeri ve çalışma koşulları arasında bir bağlantıyı, bir neden-sonuç ilişkisini oluşturmaktadır ve tamamen teknik nitelik taşımaktadır. Oysa bir hakkın düşmesine veya zamanaşımına uğramasına ilişkin sürenin haktan yararlanmak isteyince geçirilmesi halinde, kişinin, varlığı tartışmasız olan hakkı bir daha ileri sürülemez. Bunun koşulları yasalarda gösterilmiştir.

Demek ki, hak düşürücü veya zaman aşımına uğraticı sürelerin sözkonusu olduğu hallerde, baştanberi hakkın varlığı tartışmasız kabul edilmektedir. Ancak bu süre geçirildiği için haktan yararlanma olanağı yoktur. Oysa 506 sayılı Yasa'nın 18. maddesinde sözü edilen sürenin aşılması halinde esasen hak doğmaktadır. Yani bu süre geçirildikten sonra meydana çıkan meslek hastalığının, işçinin daha önce çalıştığı işyeri ve oradaki çalışma koşullarıyla ilgili olduğu bilimsel yönden kabul edilmemektedir. Yasa'nın gönderme yaptığı tüzük veya genelgede her meslek hastalığı için ayrı ayrı tablolar halinde saptanan sürelerin bilimsel yönden tartışması yapılabilir. Ancak tüzük veya genelge gibi idare işlemlerinin kanuna uygunluğunu denetlemek idare yargı yerlerine ait bulunduğundan öngörülen sürenin kapsamını ve yeterliliğini burada tartışmak olanak dışıdır.

Yukarda ayrıntılarıyla açıklandığı üzere iptal konusu Yasa'nın 18. maddesinin ikinci fıkrasında açıklanan sürenin niteliği tamamen tekniktir, tıp bilimi gereklerine göre saptanmıştır. Sosyal güvenlik hakkını düşüren zamanaşımına uğratan veya erteleyen bir süre olarak nitelendirilebilse idi, genelge veya tüzük konusu

yapılamaz ve Anayasa'nın 11. maddesi uyarınca ancak kanunla düzenlenebilirdi. Çünkü yasaca verilen ve varlığı kabul edilen bir haktan yararlanabilme olanağının sınırlandırılması idare işlemlerine konu yapılamaz.

Öte yandan, bütün meslek hastalıklarının işyeri ile ilişkisini saptayan meydana çıkma sürelerinin tüm hastalıkları kapsayacak *tek bir sayı ile belirtilmesine* insan sağlığı biliminin gerekleri de elverişli değildir. Her meslek hastalığı için ayrı sürelerin öngörülmesi, çeşitli bulgulara göre çeşitli hastalık tablolarının hazırlanması yasa konusunu aşan ayrıntılı bir çalışma olur. Bilim ve tekniğe dayanan bu çalışmaların, yeni buluşlar karşısında sık sık gözden geçirilmesi zorunluğu da, konunun yasa ile değil, yasanın verdiği yetkiye dayanarak idare işlemleriyle düzenlenmesini daha olumlu ve ereğe uygun kılmaktadır.

Şu duruma göre 506 sayılı Yasa'nın 18. maddesinin ikinci fıkrası hükmünün Anayasa'nın 48. maddesine aykırı olduğu kabul edilemez. Esasen 506 sayılı Yasa'nın kapsamı ve niteliği de bu sonucu çıkarmaya elverişli bulunmaktadır. Gerçekten sözü edilen yasa, kişiye genel sosyal güvenlik hakkı sağlayan bir yasa değildir. 506 sayılı Yasa (Madde: 1) sözleşme ile bir işyerinde çalışanlardan sigortalı olarak nitelendirilen bir bölüm kimseleri konu almış, bunların iş kazalarıyla meslek hastalıkları, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm hallerinde hangi koşullar çerçevesinde sosyal sigorta yardımı göreceklerini düzenlemiştir. Çalışanların tümü yasa kapsamında olmadığı gibi, yardım konusu hallerde ayrı ayrı belirtilmiş ve yardımın bu özel hallerin gerçekleşmesine bağlı tutulduğu açıklanmıştır. Herhangi bir hastalık nedeniyle sigortalıya tedavi giderlerinden başka sürekli iş görememezlik geliri bağlanması veya onun ölümü halinde hak sahiplerine gelir ödenmesi yasaca kabul edilmiş değildir. Bu yardımların sağlanması için meslek hastalığının varlığı şarttır. Oysa genel sosyal yardım ve güvenlik hakkı sağlayan yasalarda, nedeni hangi hastalık olursa olsun, kişilere sözü edilen gelirler bağlanması zorunlu öngörülmektedir. Ülkemizde henüz bu nitelikte bir genel sağlık sigortası yoktur. 506 sayılı yasa, özel niteliği dolayısıyla ancak meslek hastalıkları için sürekli sosyal yardım hakkını düzenlemektedir. Meslek hastalığının niteliği ve işyeri ile bağlantısı usulünce saptanmadan bu yardımdan yararlanabilme olanak dışı-

dir. Yasa'nın bu özelliği dolayısıyla de sözü edilen 18. maddenin ikinci fıkrasının Anayasa'nın 48. maddesine aykırılığı düşünülemez.

Özetlenecek olursa; 506 sayılı Yasa'nın 18. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen süre, meslek hastalığının işyeri ile ve oradaki çalışma koşullarıyla bağlantısını sağlayan teknik nitelikte bir süredir. Bu süre geçtikten sonra meydana çıkacak hastalıklar, meslekî nitelikte oldukları kabul edilse bile, işçinin daha önce çalıştığı işyeri ile ve oradaki iş koşullarıyla bağlantılı olamazlar.

Böyle olunca sosyal yardım isteme hakkı doğmuş sayılamaz. Varlığı kabul edilmeyen bir hakkın sınırlandırılması da söz konusu olamaz. Demek ki, Yasa'da öngörülen süre hakkın sınırlandırılması niteliğinde değildir. Sürenin saptanması da bu gerekçe ile tüzük veya genelge konusu olabilir. İtiraz, gösterilen nedenlerle reddedilmelidir.

Sonuç: 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasasının 18. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın reddine 27.4.1972 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Anayasa Mahkemesi'nin kararı böyle sonuçlanıyor. Davayla ilişkin verilerin tamamlanması için iki karşıoy yazısını da buraya aktarmak istiyorum. Böylece olayın yargısal çerçevesi tüm boyutlarıyla çizilmiş olacak.

KARŞIOY YAZISI

506 sayılı Kanununun (Meslek Hastalığının tesbiti) başlığını taşıyan 18. maddesinin birinci fıkrasında «Meslek hastalığı halinde bu kanunda yazılı yardımlardan yararlanmak için, sigortalının çalıştığı işte meslek hastalığına tutulduğunun hekim raporu ile tesbit edilmesi gereklidir.» denmiş bulunmaktadır.

Meslek hastalığının meydana çıkması veya başlaması deyimleri eş anlamda olup hastalığı saptayan rapor tarihi ile aynı değildir. Çünkü bir hastalık daha önce başlar ve meydana çıkar ve fakat ya o anda veya daha sonra saptanır. O halde rapor tarihi, hastalığın meydana çıktığı tarih değildir. Nitekim uygulamalar dahi bu yönde geçmektedir.

Olayımızda hastalığın, dâvacının bu hastalığa sebebiyet veren işten ayrılmadan önce meydana çıktığı ek kurul raporu ile belgelendirilmiş bulunmaktadır.

Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise «Meslek Hastalığı», sigortalı olarak çalıştığı ve böyle bir hastalığa sebep olacak işten ayrıldıktan sonra meydana çıkmış ise, sigortalının bu kanunla sağlanan yardımlardan yararlanabilmesi için, eski işinden ayrılması ile hastalığın meydana çıkması arasında bu hastalık için tüzükte belirtilen süreden daha uzun bir zamanın geçmemiş olması şarttır.» biçiminde bir sorumluluk süresi konulmuştur.

Yukarıda işaret edildiği üzere dâva hastalığın dâvacının daha hastalığa sebebiyet veren işte çalışırken meydana çıktığı raporla belgelendirildiğinden, itiraz yoluna başvuran mahkeme, 18. maddenin ikinci değil, sadece birinci fıkrası hükmünü uygulama durumundadır.

Bu bakımdan başvurmanın yetki yönünden reddi gerektiğinden işin esasının incelenmesine ilişkin 3.2.1972 günlü karara karşıyız.

Başkan
Muhittin Taylan

Üye
Kâni Vrana

KARŞIOY YAZISI

Dosyadaki kâğıtlara göre davacının, 1.3.1955 gününe kadar yer altı kömür ocaklarında çalışıp bu tarihten sonra ocak dışında bir göreve geçtiği ve meslek hastalığına yakalandığının da E.K.İ. Hastahanesinin 2.8.1966 günlü raporu ile saptanmış bulunduğu anlaşılmaktadır.

Şu duruma göre dâvacının meslek hastalığının böyle bir hastalığa sebep olacak işten ayrıldıktan 11 seneyi aşkın bir zaman sonra meydana çıkmış olduğu görülmektedir.

506 sayılı Kanununun 18. maddesinin ikinci fıkrasında geçen (... meydana çıkmış ise...) deyişi ile hastalığa tutulma tarihinin değil, hastalığın hekim raporu ile belli edildiği tarihin, yani rapor tarihinin kastedilmiş olduğu açıktır. Zira kanun koyucunun

maksadı hastalığa tutulma tarihi olsaydı doğrudan bu deyim kullanırdı. Zira (Hastalığa tutulma) deyimini ile (Hastalığın meydana çıkması) deyimlerinin ayrı anlamları olduğu ve Kanun Koyucunun da bunları bildiği, kuşkuyla yer vermiyecek kadar açıktır. Esasen sözkonusu 18. maddenin ilk fıkrasıyla, (Meslek hastalığına tutulma) ile (Sigortalının çalıştığı iş) arasında bir ilişki olması şartı konulduğu, yani sigortalının çalıştığı işte meslek hastalığına tutulmuş olduğunun hekim raporu ile tesbit edilmiş bulunması gerektiği kuralı konulduktan sonra ikinci fıkra ile sözkonusu hastalığın, hastalığa sebep olacak işten ayrıldıktan sonra meydana çıkması, yani hastalığın varlığının hekim raporu ile kabul edilmesi halinde olunacak muamele gösterilmektedir. Kanun Koyucunun birinci fıkrada (Tutulma) deyimini kullanmış olduğu halde ikinci fıkrada bunu bırakarak (Meydana çıkma) deyimini kullanmış olmasının anlamı ortadadır.

Şu duruma göre hastalığın tüzükte tesbit edilen süre içinde meydana çıkması halinde sözkonusu ikinci fıkranın uygulanma olanağı esasen yoktur. Bu davada davalı sürenin dolmuş olduğunu ileri sürmekte, dâvacı ise (Hastalığın meydana çıkması) deyimine (Hastalığa tutulma) anlamını vererek sürenin dolmadığını iddia etmektedir. Mahkeme, dâvacı görüşünü benimsediği takdirde sözü geçen 18. madde olayda uygulanacak hüküm niteliğinde olmadığından Mahkemenin bu hüküm hakkında Anayasa'nın 151. maddesine dayanarak Anayasa'ya aykırılık itirazında bulunması mümkün değildir.

Ancak yukarıki açıklamalarda görüldüğü gibi dâvalının sürenin dolmuş olduğu yolundaki görüşü kanuna daha uygun bulunduğundan mahkeme 506 sayılı Kanununun 18. maddesinin sözkonusu ikinci fıkrasını uygulamak suretiyle dâvayı çözecektir. Bu sonuca göre dâvaya bakan Zonguldak 3. İş Mahkemesinin sözü geçen fıkra hakkında Anayasa'nın 151. maddesine dayanarak itirazda bulunmaya yetkili sayılması gereklidir.

Kararın bu konuya ilişkin bölümüne, gereken açıklıkta görmediğim oradaki gerekçe ile değil yukarıki gerekçe ile katılıyorum.

Üye

Muhittin Gürün

II — Kararın Çözümlemesi :

Bu bölümde önce Anayasa Mahkemesi'nin davayı red gerekçesindeki dayanaklarını sıralayacağım, sonra da belirli bir yöntem içinde kararı incelemeye çalışacağım.

Anayasa Mahkemesi'nin dayanakları :

1) Olayda işçinin meslekten ayrılmasıyla sonradan ortaya çıkan meslek hastalığı arasındaki sürenin hukuksal niteliği araştırılıyor.

2) Bunun için Yüksek Mahkeme Anayasa'nın 48. ve 11. maddelerini birlikte ele alıyor. Sosyal güvenlik hakkı, anayasal bir haktır, öteki haklar gibi bu hak da 11. maddenin etki alanındadır, oradaki ölçütlere uygun biçimde ve yasayla sınırlanabilir.

3) Böyle olunca, 506 sayılı yasa'nın 18. maddesi, sözü edilen süre bakımından ne hak düşürücü, ne de zamanaşımı süresi getirmiştir. Bir başka deyişle, hakkın yasayla sınırlanması ilkesi burada sözkonusu değildir, öze dokunma olasılığı düşünülemez.

4) Kanununun 18/2. md. deki süre, Anayasa Mahkemesi'ne göre teknik bir süredir. (Daha doğrusu bu maddeye dayanılarak çıkarılan tüzükteki süreler).

Bu nedenle bu tür «teknik» sürelerin tüzük, ya da genelgelerle düzenlenmesi, tıp biliminin gereğidir. Üstelik yeni buluşlar karşısında sık sık gözden geçirilebilirler ve düzeltilirler.

5) Böylece «varlığı kabul edilmeyen hakkın» (olayda süreyl geçirdikten sonra hastalığı ortaya çıkan işçinin sosyal güvenlik hakkı) sınırlandırılması da düşünülemez. Çünkü yasada öngörülen süre, hakkın sınırlandırılması niteliğinde değildir.

6) Kaldı ki, 506 sayılı Yasa'nın kapsamı ve niteliği de bu maddenin Anayasa'nın 48. maddesine aykırı olmadığını doğru'ar yöndedir. Ancak genel sağlık sigortasını düzenleyen yasalarda nedeni hangi hastalık olursa olsun kişilerin sözü edilen yardımlardan yararlanması öngörülebilir. Halbuki 506 sayılı Yasa, çalışanların bir kısmının hangi hallerde gözetileceğini düzenleyen özel nitelikte bir yasadır.

Yüksek Mahkeme'nin bu davada sırrırlı bir sosyal güvenlik hakkı anlayışından yola çıktığını, kendi buluşu bir «teknik süre» olgusunu dayanak yaptığını gözlemliyoruz. Zaten 506 sayılı Yasası'nın kapsamı da onun bu görüşünü doğrular niteliktedir.

Şimdi sıra kararın incelenmesine geldi.

Kararın çözümlenmesi:

Gerçekten oldukça ilginç bir kararı bu Anayasa Mahkemesi'nin.

Nedeni de, Anayasa'nın 48. maddesini, hem kendi getirdiği yorum yöntemine, hem de önceki ve sonraki kararlarındaki geniş, ileriye dönük çözümlemelere göre daha dar bir anlayışla ele alması. Şimdi bunu göstermeye çalışacağım, ama önce yöntem sorununa değinmek istiyorum.

Yasaların anayasaya ve ilgili maddelerine uygunluğu araştırılırken, anayasa hükmünün yorumu hangi yöneme göre yapılmalı, nasıl bir yol izlenmeli? Yanıtını gene Anayasa Mahkemesi kendisi veriyor. Gerçekten, E: 63/336, K: 67/29, 26-27/9/1967 tarihli kararında (AMKD, sy: 6, s. 6 vd.) ilgili anayasa hükmünü çözümlemek için şöyle bir formül öneriyor; önce Anayasa'nın yapısından çıkan anlama bakılacak, sonra o maddedeki sözlerin sıralamasına bakılacak, böylece maddenin kendi içindeki yapı belirlenecek, en sonra da konuya sosyal açıdan yaklaşılabacak... (Bk. aynı yerde s. 13).

Ben de yukarıda gösterdiğim kararın çözümlenmesini aynı yöneme uygun yapmayı deneyeceğim, bunun için de Anayasa Mahkemesi'nin 48. maddeyle ilgili bu karardan sonraki kararlarına bakarak oradan çıkacak genel yargıyla olaya yaklaşmayı deneyeceğim.

Anayasa'nın 48. maddesi, Yüksek Mahkeme'nin getirdiği yöntemle nasıl yorumlanabilir? Bunun için onun «Sosyal Güvenlik Hakkı»na ilişkin kararlarına topluca bir göz atmakta yarar var.

İnceleme konusu olan karardan bir önceki tarihli kararlarla başlamak istiyorum çözümlenmeye. Böylece kararın «ilginçliği» «araştırma konusu olarak seçilmesinin nedeni de yavaş yavaş su üstüne çıkmaya başlayacak.

E: 71/19, K: 71/61, 29.6.1971 tarihli bir karar. (AMKD., sy: 9, s. 560).

Bu kararda Anayasa Mahkemesi 48. maddeye şöyle yaklaşıyor; «Anayasa'nın 48. maddesi «sosyal devlet» ilkesinin uygulanmasına ilişkin önemli kurallardan birini kapsamaktadır. Bu kurala göre Devlet herkesin sosyal güvenliğini sağlamak ve bunun için sosyal sigorta işleriyle uğraşan kurumlar kurmakla ödevlendirilmiştir. İşçi Sigortaları Kurumu adı altında kurulan ve sonradan adı değiştirilerek Sosyal Sigortalar Kurumu olan Kurum, Anayasa'nın 48. maddesinde anılan ilke doğrultusunda görevler yapan bir kuruluştur. (...) Şu da belirtilmelidir ki, Anayasa'nın 48. maddesi uyarınca sosyal güvenliği sağlamakla ödevli bulunan Devletin gerektiğinde bu kuruma akçalı yardımda bulunması kendisinin anayasal ödevinin sonucudur.» (Bk. aynı yerde, s. 564).

Görüldüğü gibi bu karar 48. maddeyi «Sosyal Devlet ilkesi» doğrultusunda ve kapsamı içinde ele alıyor. Böylesi bir devlet anlayışı da sosyal güvenliğin toplumun tüm katlarına yayılmasını, bunu sağlayacak kurumların devlet eliyle kurulmasını öngörür. Ayrıca gene kararda bu tür kurumlar üzerinden iktidarların malî yardımını eksik etmemesini ödev kabul ettiğini görüyoruz.

Anayasa Mahkemesi'nin bu tavrı, 48. maddeyi anayasanın genel yapısı içinde nasıl çözümlenmek gerektiğine işaret ediyor. Bu genel yapının çerçevesi Anayasa tarafından «Sosyal Devlet» biçiminde belirlenmiştir. Maddenin kendi içinden çıkan anlamı; gene bu anlayış içinde ve aynı yönde kurulacak sosyal güvenlik kurumlarının toplumun tüm kesimlerini kapsamasını ve bunun devletin ödevi olduğu anlayışını vurgulamaktadır.

Bu kısa açıklamayla yetinip çözümlenme konusu karara daha sonra döneceğimi söyleyerek bu kez, tarih sırasına göre, Yüksek Mahkeme'nin 48. maddeye ilişkin bir sonraki kararına bakacağım.

E: 72/2, K: 72/28 sayılı ve 23.5.1972 tarihli bu kararında Anayasa Mahkemesi'nin 48. maddeyi daha farklı bir bağlam içinde ele aldığını görüyoruz: «Anayasa'nın gerek 48., gerekse 42. maddesi, 2. maddesinde yer alan sosyal devlet ilkesini gerçekleştiren kurallar durumundadır. (...) Toplumsal devlet, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak gerçek eşitliği ve dolayısıyla toplumsal

dengeyi sağlamakla yükümlü devlet demektir. Genellikle toplum yaşamında ve özellikle sanayi toplumu olmuş ya da olma yoluna girmiş toplumların yaşamında işverenler güçlü, işçiler ise güçsüz kişiler sayılır. (..) Anayasa'nın 2. maddesindeki sosyal devlet ilkesinin gerçekleştirilmesi ereği ile konulmuş bulunan 42. ve 48. maddeler kuralları da böyle bir koruma düşüncesine dayanmaktadır.» (AMKD. sy: 10, s. 411-412).

Gene aynı kararda, insan canı ve sağlığının korunması olgusuna şöyle yaklaşıyor: «(...) Anayasa'nın 14 maddesinin ilk fıkrasındaki (Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını geliştirme haklarına ve kişi hürriyetine sahiptir.), 10. maddesinin ikinci fıkrasındaki (Devlet ... insanın maddi ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar.) kuralları ile 49. maddesinin birinci fıkrasındaki (Devlet, herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini... sağlamakla ödevlidir.) kuralının dayandığı temel ilkenin, başka deyimle kişinin canının ve sağlığının Devletçe her türlü zarardan korunması ilkesinin gereği bulunduğu açıkça görülmektedir. Gerçekten; bütün devletlerin ilk görevi, kişilerin canlarını, sağlıklarını özellikle başka kişiler yüzünden doğacak her tehlikeden korumaktır.» (Bk. aynı yerde, s. 411-412).

Şimdi karardan alınan bu iki görüş birleştirildiğinde, ortaya şöyle bir bileşim çıkıyor; 48. madde, Anayasa'nın Sosyal Devlet anlayışını GERÇEKLEŞTİRME amacına yönelik hükümleri getirir. Böyle bir devlet anlayışı ise, siyasal iktidara güçsüzü güçlüye karşı koruma ödevini yükler. İşte bu ödevin yerine getirilmesi, çalışanların sosyal sigortalar ve yardım kurumları ile korunması, bu yönde iktidarların gerekli önlemleri almasına bağlıdır. Öte yandan, insan canı ve sağlığının korunması ve geliştirilmesi, bir anayasa buyruğu biçiminde düzenlendiğine göre, devletin 48. maddede gösterilen ödevi savsaklamadan ve öncelikle yerine getirmesi ve bunu yaparken de toplumun tüm katlarına yaygın düzenlemelere girişmesi kesin bir zorunluluk olarak ortaya çıkar...

Anayasa Mahkemesi'nin E: 72/16, K: 72/49 sayılı ve 17.10.1972 tarihli bir kararı da aynı doğrultudadır. Orada da şu satırlara rastlıyoruz; «Çağdaş uygarlık görüşü ve Anayasa'nın temel yapı ve felsefesine göre gerçek hukuk devleti ancak *toplumsal devlet* anlayışı içinde ise bir anlam kazanır. Hukuk devletinin

amaç edindiği kişiliğin korunması, toplumda sosyal güvenliğin ve sosyal adaletin sağlanması yoluyla gerçekleştirilebilir.» (AMKD., sy: 10 s. 539). Daha sonra da şöyle devam ediyor: « (...) Sosyal Sigortalar Kurumu hem Anayasa'nın 48. maddesinin bütün yurttaşlar yararına Devlete yüklediği toplumsal güvenlik hakkını sağlama ödevini yurttaşlardan bir bölümü bakımından yerine getirmek üzere (...) kurulmuş bir örgüt niteliğini göstermektedir.» (Bk. aynı yerde, s. 541).

Böylece 48. maddenin kendi içindeki anlamıyla Anayasa'nın genel yapısı içindeki yeri ve niteliği, incelenen kararlar çerçevesinde ortaya çıkıyor.

Bu anlamda Sosyal Sigortalar Kurumu'nun da aynı madde doğrultusunda hiç olmazsa yurttaşlardan bir bölümünün sosyal güvenlik hakkını sağlama amacına yönelik olarak kurulduğunu öğreniyoruz. Kurum bu haliyle Anayasaca devlete yüklenen toplumsal güvenliği sağlama ödevinin yerine getirilmesinin de temel örgütlerinden biri oluyor.

Karar örneklemesini, Anayasa Mahkemesi'nin hem 48. maddeyi hem de Toplumsal Devlet anlayışını ulaştırdığı son aşamayı belirleyen bir kararıyla bitirip çözümlene konum olan karara döneceğim.

E: 72/24, K: 73/21, 8.5.1973 tarihli bu kararda Toplumsal Devlet anlayışının boyutları şöyle belirleniyor: «Konu yine Anayasa'nın Başlangıç Bölümü ile 2., 10., 48., 49. maddeleri ilkelerinin ışığı altında ele alınırsa, (...) Sosyal adalet ve sosyal devlet kavramları, Devletin insanın maddî, manevî varlığının gelişmesi için gerekli koşulları hazırlama, çalışanları koruma, sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilâtı kurmak ve kurdurmak herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbî bakım görmesini sağlamak yükümleri karşısında *Sosyal Sigortalar Kurumunun ve hastalık sigortasının yeri ve anlamı açıktır.*» (AMKD., sy: 11, s. 244).

İşte bu karar, tarihsel gelişimi içinde Anayasa Mahkemesi'nin 48. maddeye ve «Toplumsal Devlet» anlayışına getirdiği en kapsamlı tanımı veriyor. Bu tanıma, daha önceki kararlarında gördüğümüz 42. maddenin de dahil olduğunu unutmamak gerek. Böyle olunca, özellikle 10. maddenin katılmasıyla «kişinin temel

hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşamayacak surette sınırlayan siyasi, iktisadi ve sosyal bütün engellerin kaldırılması; insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartların hazırlanması» buyruğu da genel direktif biçiminde iktidara yöneltilmiş, yukardaki tanımın bir an önce uygulamaya konulması kaçınılmaz ödev biçimini almıştır. Hiç kuşkusuz, bu tanımın Batı çoğulcu demokratik toplum modelinin siyasal yapısını oluşturduğunu uzun uzun açıklamaya gerek yok... (3).

Böylece Anayasa Mahkemesi'nin 48. maddeyi ve onun zorunlu kıldığı kurumları anayasanın genel yapısı ve gene maddenin kendi çerçevesi içinde nasıl yorumladığını gördük. Şimdi eldeki bu verilerle Yüksek Mahkeme'nin yukarda metnini verdiğim kararına eğileceğim.

Önce hemen göze çarpan belirgin bir özelliğine değinmek istiyorum kararın. Bu özellik, 48. maddenin tüm gösterilen kararlardan farklı biçimde yorumlanması ve ele alınmasıdır. Biraz önce tek tek ele aldığım kararlardan hiçbirisi, 48. maddeye böyle bir yaklaşım getirmiyor. Üstelik madde hükmünü Toplumsal Devlet anlayışının temel dayanaklarından ve uygulamaya geçilebilmenin kanallarından olarak kabul ediyorlar. Bir başka deyişle, Sosyal Devlet — 48. madde. — Sosyal güvenlik hakkını sağlayacak kurumlar üçlüsü arasında zorunlu ve vazgeçilmez bir bağın bulunduğu anayasal çerçeve içinde ayrıntılı biçimde açıklanmış. Ne var ki, kararımıza baktığımızda orada 48. maddeye 11. maddenin sınırlayıcı niteliğiyle yaklaşıldığını görüyoruz. Bu noktada söylenecek fazla bir şey yok, Yüksek Mahkeme'nin verdiği kararlar, özellikle sonuncusu, incelemeye çalıştığım kararı tümüyle olumlu yönde değiştiriyor.

Adeta Anayasa Mahkemesi'nin «içtihat birliğine» aykırı bir karar bu.

Bu genel gözlemden sonra, *Meslek hastalıkları kararı* da diyebileceğimiz kararımıza daha yakından bakalım.

(3) Anayasa Mahkemesi'nin 48. maddeyle başka iki kararı için Bk. E: 75/198, K: 76/18, R.G.: 15.7.1976-15647, ve E: 76/26, K: 77/2, R.G. 9.5.1977-15932. Bu kararları yukardanberi Mahkeme'nin çizdiği şemaya katkısı bulunmadığı için ele almadım.

Kararda önce madende hastalanan işçinin toprak üstünde çalışmaya başlamasından sonra (11 yıl sonra) ortaya çıkan hastalığının, genelgedeki 5 yıllık süreyi geçirdiği için sigorta yardımlarından yararlanamamasının oluşturduğu durum tartışılıyor. Bunun için de sözkonusu 5 yıllık sürenin «hukuksal niteliği» araştırılıyor.

Yüksek Mahkeme'ye göre, 506 sayılı Yasa'nın 18/2. md. deki «eski işinden fiilen ayrılmasıyla hastalığın meydana çıkması arasında bu hastalık için düzenlenmesi gereken tüzükte gösterilen süre», ne bir zamanaşımı süresidir, ne de hak düşürücü süre. Bu süre, meslek hastalığının meydana çıkması için tıp bilimi uyarınca saptanan en yüksek süredir, meslek hastalığı ile işçinin daha önce çalıştığı işyeri ve çalışma koşulları arasında bir bağlantıyı, bir neden-sonuç ilişkisini oluşturmaktadır ve tamamen teknik nitelik taşımaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin bu çözümlemesi, 18/2. md. nin Anayasa'ya aykırı olmadığını kanıtlamak için zorlayarak oluşturduğu bir gerekçeye benziyor.

Bir kere, 5 yıllık süreyi geçiren işçi, meslek hastalığını ileri sürmediğine, ama süresi içinde hastalık meydana çıkarsa kurumun yardımlarından yararlanabildiğine göre bu süre, o kişiye başlangıçta bir hak tanımaktadır.

Süre geçince de Sosyal Sigortalar Kurumu'nun yardımlarından, bir başka deyişle de «Sosyal Güvenlik Hakkın»dan yararlanamayacaktır. Halbuki Anayasa Mahkemesi, bu süreyi «teknik» nitelikte saymakla onun *hakdüşürücü süre* niteliğini kabul etmiş olmaktadır. İşte gerekçenin «zorlama» olması, buradan başlıyor. Çünkü hak düşürücü süreyi kabul etseydi, o zaman bu hakkın da Anayasanın 11. maddesi uyarınca gene YASA ile düzenlenmesi gerektiğini de kabul etmek zorunda kalacaktı. Davada ise bu süre tüzükle bile değil, genelge ile belirlenmiştir. İşte bu nedenle bu sürenin bir hakkın doğumuna yol açtığını görmezlikten gelmektedir.

Süre yönünden ileri sürülen bu gerekçe, biraz önce de gördüğümüz gibi, sosyal güvenlik hakkının 11. maddenin ölçütleriyle sınırlanabileceği anlayışından kaynaklanıyor. İşte bu kararın öteki kararlara benzemezliği ve farklı bir yaklaşımla sosyal gü-

venlik hakkına çözüm getirdiğini baştan beri söylememin nedeni de burada saklı.

Anayasa Mahkemesi'nin kendi koyduğu yöntemin uygulanmasıyla da ortaya çıkan sentez, 48. maddenin kesinlikle *sınırsız bir hak* niteliğinde olduğunu belirliyor. Çünkü daha toplumun tüm katlarına yayılmamış ve ancak belli çalışan grupları sınırlı olanaklarla korumaya çalışan bu hakkın kapsamı, ileriye dönük çalışmaları ve önlemleri gerektirmektedir. Üstelik, gene kararlarda gördüğümüz gibi, iktidarlara bu hakkın yaygınlaştırılması için Toplumsal Devlet anlayışı içinde direktif vermektedir Anayasamız. Böyle olunca, daha filizlenme evresinde olan böylesine bir hakkın, ele aldığım yukardaki kararlardan çıkan sonuçlar da hatırlanmak koşuluyla, 11. madde kapsamına alınması hem Anayasanın genel yapısına aykırıdır, hem getirdiği hükümlere ve kendi içindeki tutarlığına gölge düşürür, hem de SOSYAL AÇIDAN çalışanları belli ölçüde korumakla görevli devletin çağdaş sosyal niteliğini zedeler. Üstelik, bu madde uyarınca ve devlet eliyle kurulması gereken yardım kurumları da böylece sınırlı bir hak anlayışı içinde ve 11. maddenin kapsamına giren öteki haklar gibi ele alınacaktır. Bu anlayış da tümüyle yanlıştır ve gene Anayasa Mahkemesi'nin yukarıya aktardığım kararları bütünlüğüne aykırıdır.

Bizzat Anayasa Mahkemesi, 2. maddesinde sözünü ettiği Sosyal Devlet anlayışının gerçekleşme yollarından birinin 48. maddeden geçtiğini söylüyor.

Maddenin kendi içinde özel bir sınırlama nedeni bulunmamasına karşın 11. maddedeki genel ölçütlerin buraya dek taşınması hem Anayasa'nın bu konudaki tavrına uymuyor (4), hem de bu sınırlama özellikle sosyal güvenlik gibi zamanla topluma yerleşecek ve yayılacak bir hakkın (üstelik devletin ödevi de olması öngörülmüş olmasına karşın) kullanılmasını son derece güçleştiriyor.

Davanın görüldüğü yerel mahkemenin itiraz dilekçesinde de yer aldığı gibi; sağlık kurulu raporuyla meslek hastalığına tutul-

(4) Anayasa Mahkemesi, E: 63/152, K: 64/66, 3.11.1964 tarihli kararında Anayasanın 21. md. ni de aynı biçimde sınırsız özgürlük sayıyor kendi içinde özel sınırlama nedeni olmadığı için. Ek. AMKD, sy: 2, s. 204.

duğu saptandığına, üstelik bu tür hastalıkların kesin biçimde kaç yılda ortaya çıktığının belirlenmediği aynı raporda gösterildiğine göre, 5 yıllık süre geçti diye devlete bağlı bir kömür işletmesinde çalışan işçinin kendi kaderine terkedilmesi Anayasa'nın hem felsefesine, hem de getirdiği «görevli iktidar» anlayışına uygun düşmüyor.

Anayasa Mahkemesi, gerekçesinin son bölümünde Sosyal Sigortalar Kurumu'nun statüsünü düzenleyen yasanın genel sağlık sigortası niteliğinde olmadığını, toplumdaki bir bölüm kimseleri korumayı amaçladığını ileri sürüyor.

Bu dayanak da geçersizdir, gene kendisince çürütülmüştür.

Anayasa Mahkemesi, 23.5.1972 tarihli kararında insan canı ve sağlığının korunmasına 10., 14. ve 49. maddeler bilemi içinde yaklaşıyordu, yukarda gördük. Gene aynı kararda kişinin canının ve sağlığının Devletçe her türlü zarardan korunmasının ilk ve önde gelen görev olduğu söyleniyordu.

Bir sonraki 17.10.1972 tarihli kararda ise Sosyal Sigortalar Kurumu'nun, 48. madde doğrultusunda, Toplumsal güvenlik hakkının sağlanmasını yurttaslardan hiç olmazsa bir bölümü için yerine getirmek üzere kurulduğunu öğreniyorduk. En son ele aldığımız 8.5.1973 tarihli kararda da «...herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbî bakım görmesini sağlamak yükümleri karşısında Sosyal Sigortalar Kurumu'nun ve hastalık sigortasının yeri ve anlamı açıktır.» sözlerine rastlamıştık.

İşte şu kısa sıralama bize açıkça sınırlı ölçüde de olsa insan sağlığının güvence altına alınmasının önemini, S. S. Kurumu'nun anlamını ve görevinin kapsamını gösteriyor. Anayasanın genel anlam ve yapısından çıkan Toplumsal devlet biçimi, 48. maddede somut örgütsel çizgisine varıyor. Sosyal açıdan da yaklaşım bize S. S. Kurumu'nun sağladığı hastalık sigortasının sözkonusu oluşum açısından ne denli öncelikli olduğunu vurguluyor. Böyle olunca, Anayasa Mahkemesi'nin «Genel sağlık sigortası bulunmadığı, 506 sayılı Yasa'nın da belirli bir grubu kapsadığı» gerekçesiyle süresinde basvurmamış ve meslek hastalığına tutulmuş işçiyi Sosyal güvenlik hakkının dışına bırakması, tümüyle talihsiz bir yargıyı açığa vuruyor. Genel sağlık sigortasının bu-

İnmeması, 506. sayılı Yasa'nın kapsamını ve alanını genişletmek için bir fırsat sayılmalı, mümkün olan en geniş sayıda yurtaşın canı ve sağlığının güvenceye bağlanmasına çalışılmalıdır. Yoksa kömür madeninde çalışırken meslek hastalığına tutulan kişiyi süreyi geçirdi diye Yasa'nın kapsamı dışına itelemek, eldeki yasanın da işlerliğini ve alanını anayasal doğrultunun tam aksine daraltır ve etkinliğini önler.

S O N U Ç :

Anayasa Mahkemesi'nin «Meslek Hastalığı»na yönelik bu kararının çözümlemesinden çıkarılacak sonuçlar şunlar olabilir:

a) Başkan Muhittin Taylan ile Üye Kâni Vrana'nın Karşıoy yazılarında belirtildiği gibi, olayda 18. maddenin ilk fıkrası uygulanabilirdi. Bu durumda hastalık, davacının daha hastalığa sebebiyet veren işde çalışırken meydana çıktığı raporla belgelenildiğinden ortaya sorun çıkmayacak ve işçi bu fıkra hükmü uyarınca sosyal yardımdan yararlanabilecekti. Karşıoy yazısındaki «başvurmanın yetki yönünden Anayasa Mahkemesince reddi gerektiği» görüşüne katılıyorum.

b) Meslek hastalığının, hastalığa sebebiyet veren işde çalışırken meydana çıkması durumunda ilk fıkradaki gibi hekim raporu ya da sağlık kurulu raporuyla saptanması halinde bir takım «teknik ve tıbbî sürelerle» kişi sağlık güvencesinden yoksun bırakılmamalı. Aksi halde kişiyi bir takım sürelerle uymaya mecbur bırakarak gözden çıkarmış oluruz. Zaten bu tutum Anayasa'nın getirdiği «Sosyal Devlet anlayışı» ve onun gerçekleştirilmesini öngören öteki maddeler bileşimine de aykırı olur. Anayasa Mahkemesi bu nedenle 18/2. md. yi iptal etmeliydi. Sonradan çıkan meslek hastalığının sağlık kurulu raporuyla saptanması yeterli sayılmalı, yasa da yeniden bu yönde düzeltilmeliydi.

Ne var ki, Anayasa Mahkemesi'nin yukarıda sergilemeye çalıştığım görüşü doğrultusunda bugün de aynı düzeltme ve düzenleme yapılabilir. Bunun için yeniden Anayasa Mahkemesi'ne başvurmak mümkün olduğu kadar, daha kısa yoldan iktidarın 18/2. md. yi 48. maddenin çağdaş yorumu doğrultusunda düzeltmesi

beklenebilir. Üstelik bu tutum, Anayasa'nın 10. ve 48. maddeleri doğrultusunda iktidardan beklenen bir görevdir de...

c) Anayasa Mahkemesi'nin 506 sayılı Yasa'nın 18/2. md. ni iptal kararı, ona hem bu karardan bir önceki kararda gördüğümüz «Sosyal Devlet» anlayışını sürdürmek ve geliştirmek, hem de sosyal güvenlik hakkını toplumda yaygınlaştırmak ve daha sonraki kararlarında gördüğümüz çizgiye bir an önce kavuşturma olanağı verirdi. Böylece 48. madde açısından ötekilerden tümüyle farklı ve kendine özgü garip bir karar ortaya çıkmamış olurdu.

d) Yüksek Mahkemenin sözkonusu kararının tek olması ve sonraki kararlarında 48. maddenin anayasal yapı, maddenin içeriği ve sosyal açılardan doğru yorumunun yapılarak yerli yerine oturtulması, kendi içinde benzer konularda «içtihat birliği» ilkesine uyma eğiliminin var olduğunu gösteriyor.